

BOEKBESPREKINGEN

Michel Dijkstra, red., René Ransdorp, Jan De Meyer, en Woei-Lien Chong. *Inleiding taoïstische filosofie: Leven vanuit niet-doen*. Leusden: isvw, 2015, 184 p., € 14,95.

Dit boek is een heldere en goed gedocumenteerde inleiding tot het taoïsme. Elke bijdrage heeft een eigen insteek en behandelt een deelaspect van deze Chinese filosofische, religieuze en kunstzinnige stroming. De belangrijkste onderwerpen komen aan bod: niet alleen de basiswerken — *Laozi* (ca. 4e eeuw v.Chr.), *Zhuangzi* (ca. 3e eeuw v.Chr.), *Liezi* (ca. 4e eeuw n.Chr.) en *Wunengzi* (ca. 9e eeuw n.Chr.) — maar ook kunst, poëzie, milieu en religieuze praktijken.

In het voorwoord, “Als niet-doen wordt gedaan, blijft niets ongedaan” behandelt de redacteur van het boek, Michel DIJKSTRA, de beroemdste taoïstische paradox, *wuwei* 無為. Eerder dan helemaal niets aanvangen, is dit een kwestie van fixaties loslaten, een attitude die trouwens heel wat cultivering en discipline vergt. Ook Woei-Lien CHONGS bijdrage “Zhuangzi en *wuwei*: Handelen vanuit het innerlijke centrum” is een treffende voorstelling van wat deze paradox concreet inhoudt. Haar bespreking kadert in een ruimere voorstelling van het boek *Zhuangzi* en is sinologisch stevig onderbouwd. Maar nog waardevoller lijken me de vele hedendaagse toepassingen en beelden waarmee ze een overtuigende en herkenbare voorstelling schetst van de spirituele discipline die nodig is om zichzelf te deprogrammeren en daardoor responsief te handelen.

Ook de bijdrage “De Dao van Laozi” van René RANSDORP is zowel stevig onderbouwd als doorleefd. Ze begint met een gedegen inleiding — mede op basis van recente opgravingen en onderzoek — op het boek *Laozi* en de persoon die daarmee geassocieerd wordt. Ook wie niet overtuigd is door zijn poging om de auteur historisch te situeren, krijgt een goed overzicht van het kluwen aan academische vraagstukken die daarmee gepaard gaan. Maar vermits de relevantie van de *Laozi* niet afhangt van zijn datering, blijft de “hermeneutische wandeling” die Ransdorp daarna doorheen de tekst maakt even interessant, verfrissend en overtuigend. Zijn lezing draait rond de vraag hoe men overleeft in woelige tijden.

De drie volgende bijdrages behandelen de verspreiding van het taoïsme in allerlei aftakkingen en regio's. “De lege geest”, van Jan DE MEYER, is een reflectie op de rijkdom van de leegte aan de hand van citaten uit taoïstische basiswerken van verschillende periodes en kunststukken. In de epiloog “Taoïsme en ecologie: De brug naar onze tijd” legt hij bovendien een fascinerend verband tussen de huidige biodiversiteit in sommige regio's van China en taoïstische praktijken van eeuwen geleden. Michel DIJKSTRA kijkt dan weer uit naar Japan in zijn stuk over “Een

pruimenbloesem midden in de winter: Taoïstische filosofie in het werk van zen-meester Eihei Dogen”. Op basis van een poëtische tekst over de winterprunus onderzoekt hij de relatie tussen het taoïsme en chan/zen-boeddhisme en hun invloed op Zuidoost-Azië.

Ook al krijgt de lezer de indruk dat elke auteur van deze bundel tamelijk ongestoord zijn of haar eigen verhaal heeft mogen vertellen, toch zijn de grote aspecten van het taoïsme heel degelijk behandeld. Ook waar er sprake is van enige overlapping, betreffen het individuele variaties op een zelfde thema. Eén van deze thema's is de intrigerende paradox van *wuwei*, letterlijk “niets doen”. Binnen de academische wereld kan men dit waarmaken door oude clichés in vraag te stellen en de primaire teksten zelf weer lucht en licht te geven, zoals wanneer men een bos omhakt om kleinere plantsoorten te laten opbloeien (een beeld van Woei-Lien Chong). De bijdrage van DIJKSTRA “‘Houd je land klein’: De taoïstische staatsleer in de context van ‘honderd scholen’” lijkt me in dit opzicht een gemiste kans. Misschien voelde hij zich verplicht om de grote lijnen van het taoïsme uiteen te zetten, en heeft hij daarvoor vooral beroep gedaan op secundaire literatuur, met het gevolg dat dit betoog wat inboet aan frisheid en overtuigingskracht. Maar dit neemt niet weg dat liefhebbers van het taoïsme veel kunnen leren en genieten van deze goed gestoffeerde bundel.

Carine DEFOORT

A New Work by Apuleius: The Lost Third Book of the ‘De Platone.’ Edited and translated with an Introduction and Commentary by Justin A. Stover. Oxford: Oxford Univ. Press, 2016, 233 p., \$ 115.

Het gebeurt niet vaak dat een onbekend werk uit de oudheid opduikt, zeker als het niet op papyrusfragmenten uit Egypte bewaard bleef. Als een volleerde detectiveschrijver start Stover zijn inleiding met een overzicht van de antieke Latijnse teksten die in de laatste tweehonderd jaar uit middeleeuwse handschriften werden herontdekt. Zijn verhaal begint bij kardinaal Angelo Mai, die vroeg in de 19e eeuw opzienbarende vondsten deed in palimpsesten uit de Milanese Biblioteca Ambrosiana en de Biblioteca apostolica van het Vaticaan. Op die manier sluit Stovers eigen werk naadloos aan bij een rijtje historische ontdekkingen.

Toch komt de eer voor de eerste vermelding van de tekst uit deze editie toe aan de grote platonist Raymond Klibansky in het midden van de vorige eeuw. De auteur van de doxografische collectie vat verscheidene dialogen van Plato onder de titel *Expositio* samen in de vorm van opmerkelijke citaten in bewerkte vertaling. Door de vele projecten waarbij Klibansky betrokken was, of omdat hij het belang van de tekst niet had ingezien, bezorgde hij nooit een editie van deze tekst, die het vijfde en laatste deel van de *Plato Latinus* had moeten vormen.

Het enige handschrift met de *Expositio* bevindt zich in het Vaticaan als ms. Reg. lat. 1572 (R). De codex bevat verder Latijnse teksten met een platoonse achtergrond